

Date: 27th March-2026

PEDAGOGIK TADQIQOTLARNI OLIB BORISHDA SAMARALI METODLAR

Rahmonova Dilafro'z Ahrorovna

Samarqand viloyati Pedagogik mahorat
markazi tasviriy san'at fani o'qituvchisi

Annotatsiya: ushbu maqola uzluksiz ta'lim tizimida barkamol shaxsni shakllantirishning nazariy va amaliy asoslarini tahlil qilishga qaratilgan. Unda ta'lim jarayonining didaktik tamoyillari, zamonaviy pedagogik tadqiqot metodlari hamda tarbiya jarayonining o'ziga xos qonuniyatlari yoritilgan. Mazkur ma'lumotlar bo'lajak pedagoglar va soha mutaxassislari uchun o'quv-tarbiya jarayonini zamon talablari darajasida tashkil etishda muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Uzluksiz ta'lim, kuzatish Metodi, eksperimental, loyiha, suhbat intervyu metodi, test metodi

Pedagogik tadqiqotlarning samaradorligi ko'p jihatdan tanlangan metodlarning tadqiqot maqsadiga muvofiqligi va ularni qo'llash shartlariga rioya etilishiga bog'liqdir

Manbalarda keltirilishicha, zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda quyidagi metodlar majmuidan foydalanish eng yaxshi natija beradi:

Pedagogik kuzatish metodi: Bu metod aniq maqsad asosida, uzluksiz, izchil va tizimli amalga oshirilsa, kutilgan natijani beradi. Kuzatuv jarayonida tadqiqotchidan har bir holatning mohiyatini sinchiklab o'rganish va xulosa chiqarishga shoshilmaslik talab etiladi

Pedagogik tajriba (eksperiment) metodi: Muammo yechimini topish imkoniyatlarini o'rganish, mavjud sharoitlarning maqsadga erishishni kafolatlashi va ilgari surilayotgan tavsiyalarning samaradorligini aniqlashda ushbu metod juda muhim hisoblanadi. Uning samarali bo'lishi uchun ilmiy faraz puxta asoslanishi va zarur pedagogik shart-sharoitlar yaratilgan bo'lishi lozim

Suhbat va intervyu metodlari: Tadqiqotchi va respondent o'rtasida samimiy munosabat o'rnatilishi, savollarning aniq va qisqa berilishi hamda olingan ma'lumotlarning o'z vaqtida tahlil qilinishi ushbu metodlar samarasini oshiradi

Test metodi: Ushbu metodning afzalligi respondentlar javoblarini aniq mezonlar bo'yicha tahlil etish imkoniyati va vaqtning tejallashida ko'rinadi

Matematik-statistik metod: Tadqiqotning yakuniy samaradorlik darajasini aniqlash uchun qo'llaniladi. Maxsus matematik formulalar (masalan, Styudent, Bepalko metodlari) yordamida olingan qiymat tadqiqot samarasini ifodalovchi asosiy ko'rsatkich hisoblanadi

Bolalar ijodini o'rganish metodi: Bu metod o'quvchining individual imkoniyatlarini ko'ra olish, baholash va uni rivojlantirish uchun zamin yaratishi bilan samaralidir

Date: 27th March-2026

Umuman olganda, pedagogik tadqiqotlarda metodlar tizimiga nisbatan obyektiv yondashuv va ularni qo'llashda o'quvchilarning yosh, psixologik hamda shaxsiy xususiyatlarini to'g'ri hisobga olish tadqiqot muvaffaqiyatini ta'minlovchi asosiy shartlardir.

Manbalarda keltirilishicha, pedagogik tajriba (eksperiment) metodi muammo yechimini topish imkoniyatlarini o'rganish, mavjud sharoitlarning maqsadga erishishni kafolatlashi va ilgari surilayotgan tavsiyalarning samaradorligini aniqlash maqsadida qo'llaniladi.

Pedagogik tajriba tashkil etilish sharoitiga ko'ra quyidagi turlarga (guruhlarga) bo'linadi:

Tabiiy tajriba — odatdagi ta'lim-tarbiya jarayoni sharoitida o'tkaziladi.

Laboratoriya tajribasi — maxsus jihozlangan xonalarda, sun'iy ravishda yaratilgan sharoitlarda amalga oshiriladi.

Tajriba ishi — amaliyotda taklif etilayotgan yangi metodika yoki tavsiyalarni sinab ko'rish jarayonidir.

Pedagogik tajriba samarali bo'lishi uchun u maqbul loyiha (dastur) asosida uyushtirilishi, ilmiy farazi puxta asoslanishi, tajriba o'tkazilish vaqti va davomiyligi aniq belgilanishi hamda zaruriy shart-sharoitlar (asbob-uskuna, jihozlar) yaratilgan bo'lishi lozim. Tajriba yakunida olingan natijalar matematik-statistik metodlar yordamida tahlil qilinadi va ilmiy-metodik tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Pedagogik tajriba (eksperiment) metodi tashkil etilish sharoitiga ko'ra bir-biridan farq qiluvchi guruhlarga bo'linadi.

Tabiiy va laboratoriya tajribalarining asosiy farqi ularning o'tkazilish muhiti va sharoitidadir:

Tabiiy tajriba — odatdagi, ya'ni kundalik ta'lim-tarbiya jarayoni sharoitida o'tkaziladi.

Bunda o'quvchilar o'zlari uchun odatiy bo'lgan muhitda (masalan, sinf xonasida) kuzatiladi.

Laboratoriya tajribasi — maxsus jihozlangan xonalarda, sun'iy ravishda yaratilgan sharoitlarda amalga oshiriladi.

Bu usulda tadqiqotchi jarayonni to'liq nazorat qilish imkoniga ega bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, tabiiy tajriba hayotiy, o'quv jarayoniga yaqin sharoitda o'tsa, laboratoriya tajribasi tashqi ta'sirlardan xoli, sun'iy tashkil etilgan maxsus muhitda o'tkazilishi bilan ajralib turadi.

Pedagogik tajriba o'tkazishning asosiy bosqichlari qaysilar?

Manbalarda keltirilishicha, pedagogik tajriba (eksperiment) metodini tashkil etish va o'tkazish muayyan tartibdagi shartlar va bosqichlar asosida amalga oshiriladi. Tajriba samarali bo'lishi uchun quyidagi asosiy tadbirlarni bajarish talab etiladi:

Loyiha (dastur) tuzish: *Tajribaning maqbul loyihasi yoki dasturi ishlab chiqiladi.*

Ilmiy farazni asoslash: *Tadqiqotning ilmiy farazi (gipotezasi) puxta asoslanishi lozim.*

Date: 27th March-2026

Obyekt va usullarni tanlash: *Tadqiqot obyektlari (masalan, tajriba va nazorat guruhlari) hamda qo'llaniladigan usullar to'g'ri tanlanadi.*

Vaqt va davomiylilikni belgilash: *Tajriba o'tkazilish vaqti va uning qancha davom etishi aniq belgilab olinadi.*

Shart-sharoitlar yaratish: *Zarur pedagogik shart-sharoitlar, jumladan, asbob-uskunalar, jihozlar va vositalar ta'minlanishi kerak.*

Ma'lumotlarni umumlashtirish va tahlil qilish: *Tajriba jarayonida to'plangan ma'lumotlar tahlil qilinadi va natijalar qayta ishlanadi.*

Xulosa va tavsiyalar ishlab chiqish: *Tajriba yakunida olingan natijalarga tayanib, umumiy xulosaga kelinadi hamda ilmiy-metodik tavsiyalar tayyorlanadi.*

Shuningdek, tajriba jarayonida aniq natijaga erishish uchun tajriba avvalidagi va yakunidagi ko'rsatkichlar o'rtasidagi farqni o'rganish muhim hisoblanadi. Yakuniy bosqichda olingan natijalar ko'pincha matematik-statistik metodlar yordamida qayta tahlil etilib, tadqiqotning samaradorlik darajasi aniqlanadi.

Pedagogik tajriba (eksperiment) natijalarini tahlil qilish jarayoni ma'lumotlarni umumlashtirish, tahlil qilish va olingan natijalarni qayta ishlash kabi bosqichlarni o'z ichiga oladi. Tahlilning asosiy qismlaridan biri tajriba avvali va yakunida qo'lga kiritilgan ko'rsatkichlar o'rtasidagi farqni aniqlashdan iborat.

Tadqiqot natijalarining samaradorlik darajasini aniqlashda quyidagi usullar qo'llaniladi:

Matematik-statistik metod: Bu metod yordamida muammo holatini ifodalovchi ko'rsatkichlar maxsus matematik formulalar orqali qayta tahlil qilinadi.

Samaradorlik ko'rsatkichi: Maxsus hisob-kitoblar natijasida olingan yakuniy qiymat tadqiqot samarasini ifodalovchi asosiy ko'rsatkich hisoblanadi.

Ommalashgan metodlar: Hozirgi kunda pedagogik tadqiqotlarda natijalarni tahlil qilish uchun Styudent (Student), V.P. Bespalko, V.V. Grechixin, Ko'virlyag va Rokich metodlaridan keng foydalanilmoqda.

Tahlil yakunida olingan natijalarga tayanib, umumiy xulosalar chiqariladi va soha bo'yicha ilmiy-metodik tavsiyalar ishlab chiqiladi

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Nazarov, A. Ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalar. — Toshkent: "Fan va texnologiya", 2018.
2. Abdulla Avloniy. "Turkiy Guliston yoxud axloq" -T., 1996. 13. Abu Rayhon Beruniy. "Hikmatlar". -T.: Yosh gvardiya; 1973.
3. A.Xoliqov. "Pedagogik mahorat". -T.: Iqtisod-moliya. 2010.
4. J.Tulenov, Z.G'ofurov. "Falsafa". -T.: O'qituvchi, 1997. 16. A.Minovarov. "Pedagogika". —T.: O'qituvchi, 1996.
5. R.Mavlonova va boshqalar. "Pedagogika". —T.: O'qituvchi, 2008.

Date: 27th March-2026

6. Ahrorovna, R. D. Z. (2025). TASVIRIY SAN'AT DARSLARIDA FANLARARO INTEGRATSIYA. *FARS International Journal of Education, Social Science & Humanities.*, 13(10), 300-303.
7. Ahrorovna, R. D. Z. (2025). GAGNENING 9 BOSQICHLI TA'LIM MODELI ASOSIDA TASVIRIY SAN'AT DARSLARINI TASHKIL QILISH. *IMRAS*, 8(10), 147-150.
8. Ahrorovna, R. D. Z. (2026). MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA ART TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH USULLARI. *IMRAS*, 9(3), 34-37.
9. Faxriddin o'g'li, F. M., Anvarovna, S. M., & Ahrorovna, R. D. Z. (2024). KOMPYUTER GRAFIKASI VA UNING MUHANDISLIK FANLARIDAGI INTEGRATSIYASI TURLI XIL DASTURLAR ASNOSIDA. *IMRAS*, 7(7), 173-178.
10. Faxriddin o'g'li, F. M., Anvarovna, S. M., & Ahrorovna, R. D. Z. (2024). KOMPYUTER GRAFIKASI VA UNING MUHANDISLIK FANLARIDAGI INTEGRATSIYASI TURLI XIL DASTURLAR ASNOSIDA. *IMRAS*, 7(7), 173-178.
11. Uralovich, I. I., & Ahrorovna, R. D. Z. (2024). TASVIRIY SAN'AT VA CHIZMACHILIK DARSLARIDA GRAFIK DASTURLARDA ISHLASHNI O'RGATISH ORQALI O'QUVCHILARNI ZAMONAVIY KASBLARGA YO'NALTIRISH. *IMRAS*, 7(10), 1-4.

